

Evita! Evita! Evita!

60 år etter sin bortgang virker den argentinske presidentfruen Eva Perón mer levende enn død.

TEKST LISBET JÆRE

Eva Perón kunne kunsten å engasjere sitt folk. Hun talte gjerne fra balkongen i presidentpalasset i Buenos Aires. Og folket svarte: "Evita! Evita! Evita!"

SENSUELLE ELEKTRONISKE TANGOTONER høres i et mørkt rom på Museo Evita i Buenos Aires. Mennesker i en 60 år gammel film beveger seg over en stor skjerm. Kamera veksler med å vise folkemengder i sorg og opprør og en bære full av blomster, som løftes gjennom gatene.

Slik begynner museumsutstillingen om presidentfruen Eva "Evita" Peróns liv: om hennes død.

"Det er vår triste plikt å meddele republikkens befolkning at Eva Perón, nasjonens åndelige leder, døde i dag klokken 08.25," ble det meldt på argentinsk radio 26. juli 1952.

Dyrket som en helgen

Menneskene på skjermen er noen av de tre millioner argentinere som deltok i Evitas begravelse. Det som skulle være en tre dagers begivenhet, strakk seg til to uker: Folk stilte seg i kø i flere dager for å ta farvel med Evita, som i en alder av 33 år hadde bukket under for kreften.

Argentina var i unntakstilstand: "I hvert argentinsk bryst banker det en endeløs angst," lød en overskrift i den regjeringsvennlige avisen Democracia. Avisartikler fra museets arkiv viser at det ikke ble spart på store ord om sorg, hjerte og smerte. Evita ble tilbedt som om hun var en helgen, og hadde like før hun døde, fått den offisielle tittelen "nasjonens åndelige leder".

Mange utenfor Latin-Amerika forbinder nok Eva Perón først og fremst med

Blomsterhavet i Buenos Aires etter Eva Peróns død i 1952.

Lang ferd mot siste hvilested

26. juli 1952: Evita dør av kreft. Rundt tre millioner mennesker kommer for å ta farvel i løpet av de 14 dagene begravelsen varer.

August 1952: Evitas kropp blir overtatt av fagforeningene CGT. Spanske dr. Pedro Ara jobber et helt år med å balsamere kroppen (og skriver seinere bok om jobben). Samtidig blir det planlagt å bygge et monument til ære for den avdøde presidentfruen, der levningene hennes skal plasseres.

23. november 1955: Perón avsettes i et kupp og de militære beslutter å fjerne Evita fra CGT. De er redd synet av kroppen hennes skal gjøre det vanskelig å avskaffe peronismen, som fra da av er forbudt. Evita gjemmes på ulike steder i Buenos Aires.

23. september 1957: I en hemmelig militær operasjon blir Evitas kropp sendt til Italia, der hun gravlegges som Maria Maggi de Magistris på kirkegården Maggiore i Milano. Vatikanet skal ha vært involvert i operasjonen.

September 1971: Etter sterkt press og forhandlinger blir Evitas kropp gravd opp og sendt til Juan Perón, som lever i eksil i Madrid. Den balsamerte kroppen har da klare spor etter mishandling. (Dagens Museo Evita i Buenos Aires viser en video der besøkende kan se den maltrakterte kroppen og høre søsteren fortelle detaljert om likskjendingen.)

November 1974: Evitas levninger sendes tilbake til Argentina og plasseres i et kapell i presidentens bolig.

Oktober 1976: Like etter nok et militærkupp blir Evitas kropp fraktet av de militære selv til familiegraven Duarte på El Cementerio de la Recoleta i Buenos Aires, kirkegården der landets overklasse ligger begravet. Der besøker millioner av mennesker graven hennes den dag i dag, og den er en av byens mest populære turistattraksjoner.

musikalen *Evita* og Alan Parkers film med samme navn fra 1996, der det er popdiva Madonna som står på balkongen i presidentpalasset i Buenos Aires og synger “Dont cry for me, Argentina”. Men hvem var denne kvinnen? Det kommer an på hvem man spør. Og om man klarer å skille myter fra virkelighet.

Det siste er ingen enkel oppgave. Ikke bare Evitas liv, men også det som skal ha skjedd etter hennes død er omspunnet av myter. Det samme kan sier om *peronismen*, den politiske bevegelsen hun sto for. Eller står for. Hennes vakre, smilende ansikt er høyst til stede på plakater under demonstrasjoner og politiske markeringer i dagens Argentina.

Det er fortsatt peronismen som er toneangivende i Argentina, med president Cristina Fernández de Kirchner og peronistpartiet el Partido Justicialista i spissen. President Cristinas posisjon (hun kalles med fornavn) er sterkere enn noen gang. 23. oktober 2011 ble hun gjenvalgt for en ny fireårsperiode, med over 54 prosent av stemmene, og det hevdes at hun forsøker å etterligne den legendariske presidentfruen både i retorikken og kroppsspråket.

Regjeringens tilhengere kaller seg riktignok ikke peronister, med “Kirchnerister.” Fra 2003 til 2007 var det Cristinas avdøde ektemann Nestor Kircher som var president.

Politisk personkult

Peronismen er oppkalt etter Juan Perón (1895–1974), som ble valgt til president i 1946 under slagordet om å bygge “det nye Argentina”. Peronismen ble kalt den tredje veien – den var verken kapitalistisk eller kommunistisk, men en egen nasjonal bevegelse. Den representerer et arketypisk eksempel på latinamerikansk populisme: klart antikapitalistisk og nasjonalistisk og med hæren og arbeiderklassen som maktbase. Eller som definert på Wikipedia: “en slags fagforeningsorientert fascisme”.

“Lidenskap, mot, arbeid, verdighet, storhet, solidaritet”. Honnørordene er mange i Evita-museet, der Pablo Vásquez viser rundt.

Noe annet som var spesielt for denne tredje veien, var at den var tokjønnnet, i spissen sto to karismatiske ledere: Perón og hans unge kone med kallenavnet Evita.

– Det må være den eneste politiske bevegelsen som har sitt utspring i et møte mellom mann og kvinne, sier Pablo Vásquez, koordinator for biblioteket på Museo Evita. – “Høyre” og “venstre” er en europeisk måte å se på politikk på, det har ikke noe med vår kultur å gjøre. For Latin-Amerika er det store spørsmålet koloni eller ikke koloni. Peronismen er en nasjonalistisk bevegelse som jobber for uavhengighet og sosial rettferdighet.

Mange argentinere vil bare fnyse av det Vásquez sier. Anti-peronistene kritiserer partiet for ikke å ha en klar ideologi og for å kjøpe seg stemmer, spesielt blant den fattige del av befolkningen..

Et uekte barn fra pampasen

Museo Evita er en vakker bygning i kolonistil med dobbel takhøyde, åpne gallerier, marmortrapp og en eventyrlig hage. Overdådigheten vitner om at Argentina på 1930-tallet var det sjette rikeste landet i verden. Bygningen er en av mange som Eva Peróns velferdsorganisasjon *Fundación Evita* kjøpte opp, til forargelse for landets rike og til glede for det brede lag av folket som for første gang fikk en smakebit av Argentinas rikdom. En periode fungerte den praktfulle bygningen som hjem for vanskeligstilte kvinner.

På en av de første plansjene som møter en i museet, står det: “Eva Duarte ble født i Los Toldos i provinsen Buenos Aires 7. mai

1919. Hun var den yngste datteren i unionen mellom Juana Ibarguren og Juan Duarte og hadde en lykkelig barndom sammen med søsknene Elisa, Blanca, Juan og Erminda. Farens brå død i 1926 gjorde familiens økonomiske situasjon svært vanskelig.”

Det er mest utenlandske turister som besøker museet. De går gjerne rundt med et smil om munnen og forblir lykkelig uvitende om visse fakta i Evitas liv. I virkeligheten hadde Evitas far Juan Duarte allerede en kone. Han var en rik godseier, mens Evas mor var en fattig syerske. Juan Duarte døde i en bilulykke i 1926, og ektefellen Estela Grisolia nektet Evita, søsknene og moren å se den døde faren og elskeren som lå på likstrå. Evita var uekte barn, og om barndommen var like lykkelig som det hevdes på museet, er høyst usikkert. Sikkert er det i alle fall at livet i en liten by på det flate pampaslandet – der det stort sett dreier seg om kveg og sau – ble for ensformig for den ambisiøse og rastløse Eva Duarte.

Skjebnemøtet i 1944

15 år gammel dro Eva til Buenos Aires hvor hun forsøkte å livnære seg som skuespiller. Livet i hovedstaden var ikke enkelt, hun levde i kummerlige kår og fikk noen spredte roller ved teatre og i filmindustrien. Å være skuespiller var ikke spesielt vel ansett på den tiden, i hvert fall ikke i de høyere lag av samfunnet, men ifølge museet var Evita en “stjerne” i argentinsk kulturliv fra 1939. Hun begynte å jobbe i radio, med tilnavnet “frøken Radio”, og fikk blant annet intervjuet kjente personer.

“Min mest vidunderlige dag var da mitt og Peróns liv krysset hverandre,” står det med store bokstaver på veggen i museet. Frasen er hentet fra Evitas selvbiografi *La razon de mi vida* (“Mitt livs mening”). Den Askepott-lignende historien gjør at flere av museets besøkende blir blanke i øynene, men det ligger en tragisk hendelse bak Evitas “mest vidunderlige dag”.

Argentinas nylig gjenvalgte president, Cristina Fernández de Kirchner, har ingenting imot å bli assosiert med ekspresident Juan Perón og hans legendariske Eva.

15. januar 1944 ble provinsen San Juan ved foten av Andesfjellene rammet av et jordskjelv, og rundt 10 000 mennesker omkom. Og det var under en veldedighetskonsert til inntekt for ofrene at Evita og Perón møttes. Den 24 år gamle skuespilleren skal ha gjort sitt for å fange den 49 år gamle generalens oppmerksomhet. Ryktene sier at de forlot lokalet arm i arm. Det som er sikkert, er at ett år senere giftet de seg. Fra 1946 skulle den tidligere skuespillerens “scene” bli en balkong i president-

Eva Peróns grav er en av Buenos Aires' største turistattraksjoner.

LSBET/JÆRE

Argentinas arbeidere har ikke glemt sin velgjører. Her fra en 1. mai-markering.

palasset La casa rosada (“Det rosa hus”), der hun med utstrakte armer talte om sin kjærlighet til folket og til general Perón, og om hatet mot rike politiske motstandere. Nede på Maiplassen sto folket og skrek “Evita! Evita! Evita!”

Velferdsstaten personlig

Ifølge Johannes Nymark i boken *Frå Evita til Cristina* fylte Eva Perón tre viktige roller i de seks årene hun var Argentinas førstedame. Først og fremst huskes hun for sitt sosiale engasjement gjennom organisasjonen Fundación Evita, som ble grunnlagt i 1948. Med sin bygging av blant annet sykehus, bosted for eldre og feriekolonier fungerte organisasjonen nærmest som velferdsstaten Argentina. Ifølge boken *Santa Evita* av Tomás Eloy Martínez ga Fundación Evita i de seks første månedene i 1951 bort 23 000 hus, og rundt tre millioner pakker som inneholdt alt fra leker til møbler.

Penger til all denne velgjørenheten kom inn i store mengder fra frivillige arbeidere, staten og rike peronistiske industriherrer. Evita skal ha jobbet til klokka fire-fem om natten, og sov gjerne bare et par timer. Hun avskydde byråkrati, og det hendte ofte at problemer med alt fra folks syke foreldre til arbeidsløshet ble løst over bordet.

– Evita er vel en av de få historiske personene i verden som får folk til å gråte den dag i dag når de snakker om henne. Mange fikk sin første dukke takket være Evita,

eller de fikk en sykkel, en jobb, til og med et hus, sier Pablo Vásquez.

Evitas andre viktige rolle var å fungere som bindeledd mellom Perón og folket, og spesielt fagforeningene – peronismens ryggrad. Sist, men ikke minst gjorde Evita mye for de argentinske kvinnene. I det som ble kalt den peronistiske grunnloven i 1949 fikk kvinner stemmerett og rett til å stille til valg. Evita var leder i El Partido Peronista Feminino, og sammen med fagforeningene oppnevnte dette feministiske peronistpartiet Evita til visepresident. Et kandidatur hun sa fra seg.

En skam for Argentina

Evita presenterte seg som en kvinne av folket som levde for folket og ikke minst for Perón. I biografien hennes florerer det av mer eller mindre poetiske, men alltid svært populistiske formuleringer, som “Alt det jeg er, alt hva jeg har, alt det jeg tenker, og alt det jeg føler, tilhører Perón”. Hun beskriver seg selv som en spurv som har lært å fly av kondoren Perón, som helst omtales som “el Leader” eller “el General”.

Evita var en kvinne som på noen områder brøt med det tra-

Eva Peron er død, og tittelen på forsiden av Democracia roper ut et folks sorg.

disjonelle kvinneidealet, men som samtidig ga uttrykk for å være en underdanig kvinne som utslettet sine egne idealer og levde og åndet for ektemannen. Men de rike, eller “oligarkiet” som Evita kalte dem, hadde et helt annet syn på det. De mente at hun giftet seg med Perón kun for å oppnå makt, og den ekstravagante garderoben ble brukt som et bevis på at hun var stormannsgal. Alle gavene hun ga til folket gjennom Fundación Evita, var kun et middel for å kjøpe seg popularitet. De pekte på hennes løsslupne liv før hun giftet seg med Perón, og syntes kort og godt at presidentfruen var en skam for Argentina.

Særlig mottakelig for kritikk var Evita og Perón ikke. De som ikke var enige i peronismen, måtte tåle represalier. Den kjente argentinske forfatteren Jorge Luis Borges kalte Perón en tyrann. Han reagerte spesielt på et punkt i grunnloven fra 1949 som gikk ut på å styrke det nasjonale mennesket, noe som innebar politisk indoktrinering på universitetet. Perón avsatte Borges, som da var bibliotekar, og utnevnte ham i stedet til inspektør for fjørfe og kaniner.

Har hun eksistert?

Få feller en så hard dom over peronismen og den argentinske kulturen som V.S. Naipaul, nobelprisvinneren i litteratur i 2001. I sitt 100 sider lange essay *Argentina and the Ghost of Eva Peron* setter han spørsmålsteget ved hele Evitas eksistens. Han spør seg om hun i det hele tatt var født i Los Tol-dos i 1919, siden fødselsattesten hennes ble ødelagt i 1945. Naipaul skriver om et Argentina uten arkiver og historiske kilder, alt har blitt brent og ødelagt: “Gater og avenyer er oppkalt etter presidenter og generaler, men det er ingen tradisjon for historisk analyse og biografier. Det er legender og antikvariske romanser, men

LIFE

ingen virkelig historie.” Men om sannheten begynner å forsvinne, har det ingenting å si for legendens overlevelse, skriver Naipaul sarkastisk.

En kilde han stiller seg kritisk til, er Evitas selvbiografi, og han er ikke den eneste. Den var obligatorisk lesning i argentinske skoler og ble en bestselger, mens den i USA var forbudt. Ifølge Naipaul og flere andre skal den være skrevet av den spanske journalisten Manuel Penella de Silva, som innrømmet at den var forfalsket av de meningsbærende peronistene. Men ikke alle er overbevist:

“Det går mange rykter om at det ikke er Evita selv som skrev biografien. Men la oss si det slik at her på museet sier vi at den er skrevet av Evita”, lyder det tvetydige svaret fra en representant for Evita-museet.

40 000 brev til Vatikanet

“Evita er en helgen, jeg vet det helt sikkert, fordi hun har kurert min mor.” Sitatet er fra en liten jente, intervjuet i avisen *Democracia* 31. juli 1952. Og hun var ikke den eneste som mente dette. Fra like før Eva Peróns død og fram til 1954 skal Vatikanet ha fått rundt 40 000 brev fra troende katolske argentinere som kunne fortelle om mirakler i forbindelse med presidentfruen. De ba om at hun måtte kanoniseres.

At argentinske barn trodde at presidentfruen var en helgen, er kanskje ikke så rart hvis de tok på alvor det som sto i *Evita*, en lærebok for førsteklasse fra 1953. Det første barnet lærer å skrive i denne boken, er navnene Eva og Evita. Deretter lærer de at “Perón elsker barna”. Og slik fortsetter det: “Så fin skolen er, den heter Eva Perón ... Barna går på skolen, på skolen til det nye Argentina ... Barna er pent kledd. Fundación Evita gir klær til dem som trenger det ... Min lillesøster og jeg elsker mamma, pappa, Perón og Evita ... i mine bønner glemmer jeg aldri Eva Perón, nasjonens åndelige leder. Evita!”

Vil du vite mer?

■ FORFATTER

Lisbet Jære er frilansjournalist, bosatt i Buenos Aires.

■ BOK

Frå Evita til Cristina. Om anarkismen, peronismen og kampen mot nyliberalismen av Johannes Nymark, Fagbokforlaget, 2008.

■ DVD

Evita av Alan Parker, 1996.

Ett av Daniel Santoros gigantiske Evita-portretter, avduket i Buenos Aires i august 2011.

AP

Et religiøst og politisk ikon

I august 2011 ble to 35 meter høye Evita-portretter i stål avduket i sentrum av Buenos Aires. Oppdragsgiveren er landets president.

– Portrettene skal visst være blant de største i verden, sier kunstneren Daniel Santoro, og ler når jeg sier det er typisk argentinsk å ta litt ekstra i. De siste tolv årene har peronismen og spesielt Evita vært hovedtema i Santoros kunst, og det er president Cristina Fernández de Kirchner som har gitt ham det ærefulle oppdraget med gigantportrettene.

Både god og grotesk

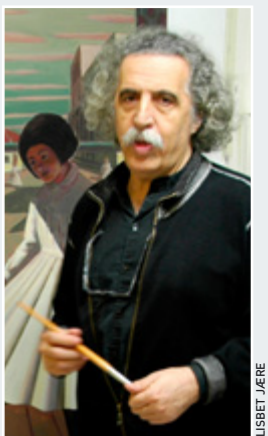
– Hvorfor lages det ikke et lignende minnesmerke for Juan Perón?

– Det var planlagt å lage en 130 meter høy statue av ham, men militærkuppet i 1955 satte en stopper for det. Peron er mye mer kontroversiell enn Evita, sier Santoro.

Kunstneren er selv peronist, men idealiserer ikke peronismen i kunsten sin. Det er en sammensatt Evita han skaper, hun framstilles både som den gode fe som hjelper de fattige og barna, og som streng, autoritær og til og med grotesk. Det er mye drøm og nostalgi i maleriene, om tapt barndom, tiden som ikke kommer tilbake, om det som aldri ble slik det skulle. Eller med Santoros ord: et snev av tangoens melankoli.

Dyrkes som jomfru Maria

– Dyrkingen av Evita som kultfigur i hennes samtid kan sammenlignes med dyrkingen av Mao, Lenin, Roosevelt eller Nasser. Det som er spesielt med peronismen, er at bevegelsen har overlevd. Peronismen er som en religion, den bygger på følelser, og det er derfor den har så stor oppslutning, spesielt blant fattige. Evita blir dyrket som om hun skulle være jomfru Maria. En kan lett fordømme det fra et intellektuelt ståsted, men dette er typisk for Latin-Amerika, sier Santoro.

LSBET/JÆRE

Daniel Santoro har viet 12 år av sitt kunstnerliv til kulturn rundt Eva Peron.